

**VALTIOVARAINVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 12/2001 vp**

Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2000

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä huhtikuuta 2001 lähettäessään hallituksen toimenpidekertomuksen vuodelta 2000 (K 5/2001 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi perustuslakivaliokuntaan samalla määrännyt, että pysyvien erikoisvaliokuntien on annettava asiasta lausuntonsa perustuslakivaliokunnalle.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa, verojaostossa, sivistys- ja tiedejaostossa sekä asunto- ja ympäristöjaostossa.

Asiantuntijat

Hallinto- ja tarkastusjaostossa ovat olleet kuultavina

- linjanjohtaja Kalevi Ahti, ulkoasiainministeriö
- teollisuusneuvos Heikki Vesa ja tarkastaja Liisa Salminen, kauppa- ja teollisuusministeriö
- satamajohtaja Eero Mäki, Kokkolan Satama
- hallituksen puheenjohtaja Antero Ikäheimo, Lappset Group Oy.

Sivistys- ja tiedejaostossa on ollut kuultavana

- hallitusneuvos Riitta Kaivosoja, opetusministeriö.

Asunto- ja ympäristöjaostossa on ollut kuultavana

- metsätalousylitarkastaja Tapio Lehtiniemi, maa- ja metsätalousministeriö.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtiovarainvaliokunta on tämän kertomuksen yhteydessä käsitellyt kertomusmenettelyä yleensä, pakolaiskulujen kehitysyhteistyökelpoisuutta, veikkausvoittovarojen käyttöä, alueellista kuljetustukea sekä puurakentamisen edistämistä. Lisäksi valiokunta on yleisemmin tarkastellut toimialaansa kuuluvia, kertomuksessa selostettuja eduskunnan lausumia. Erikseen selostettuja lausumia ja valtiovarainministeriön hallin-

nonalaan liittyviä lausumia lukuunottamatta valiokunta on käsitellyt vain 1996 ja sitä edeltäviä valtiopäiviltä olevia lausumia ja ottanut kantaa niiden tarpeellisuuteen.

Kertomusmenettelystä yleensä

Perustuslain 46 §:n mukaan hallituksen tulee antaa vuosittain eduskunnalle kertomus toiminnastaan sekä niistä toimenpiteistä, joihin se on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt eli ns. toi-

menpidekertomus. Sama pykälä velvoittaa hallitusta antamaan myös kertomuksen valtionalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta eli ns. tilakertomuksen.

Hallituksen toimenpidekertomuksen oheisaineistona eduskunnalle toimitetaan erilliskertomuksina kehitysyhteistyökertomus ja työllisyyskertomus. Erilliskertomukset ovat ministeriön kertomuksia. Lisäksi eduskunnalle on toimitettu toimenpidekertomuksen liiteaineistona eri hallinnonalojen vuotuiset toimintakertomukset.

Valtionaloudellisiin kertomuksiin voidaan lukea myös valtioneuvoston jäsenien antama kertomus toiminnastaan. Eduskunnan yhteyteen siirtynyt Valtionalouden tarkastusvirasto raportoi vuoden 2002 syksystä lähtien vuosittain toiminnastaan eduskunnalle kertomuksella, joka sisältää tietoa tarkastusviraston toiminnasta, lausunnon valtion tilinpäätöksestä ja talousarvion noudattamisesta sekä eduskunnan kannalta arvioituna keskeisimmät tarkastustulokset ja tarkastusviraston kannanotot. Samalla valtioneuvoston jäsenet luopuvat omassa kertomuksessaan tilinpäätöksen vertailusta aiempiin vuosiin ja valtion talousarvioon sekä selvityksestä määrärahojen ylityksistä.

Eduskunnan kontrollivallan näkökulmasta on olennaista, että kertomuksista muodostuu mielekäs ja informatiivinen kokonaisuus. Tämä edellyttää valiokunnan mielestä eri kertomusten sisältämien tietoaineiston sekä sen esittämismuodon tarkastelua. Myös kertomusten eduskuntakäsittelyyn on kiinnitettävä lisäntyvää huomiota.

Valtiovarainvaliokunta kiinnittää päähuomionsa luonnollisesti valtionaloudellisten kertomusten käsittelyyn. Kuluvan vuoden talousarviosta antamassaan mietinnössä VaVM 43/2000 vp valiokunta piti tarkoituksenmukaisena, että hallitus raportoi toimenpiteistään valtion talousarvioon liittyvien eduskunnan lausumien ja muiden kannanottojen johdosta (nykyisen toimenpidekertomuksen sijasta) esimerkiksi hallituksen tilakertomuksen yhteydessä. Tietosisällön puolesta ja aikataulullisesti valiokunta voisi jatkossa käsitellä tilakertomusta ja Valtionalouden tarkastusviraston kertomusta rin-

nakkain; tällä hetkellä tilakertomuksen käsittely on yhdistetty valtioneuvoston jäsenien kertomuksen käsittelyyn ja niistä annetaan yhteinen mietintö. Erityistä pohdintaa jatkossa vaatii valtion tilinpäätöksen arviointi — sen sisältö, muodollinen asema ja mahdollinen hyväksymismenettely.

Saadun tiedon mukaan valtioneuvoston kanslialla on ollut pyrkimys siirtää myös hallinnonaloilta toimintakertomusten käsittely tilakertomuksen yhteyteen. Huolimatta siitä, että näiden toimintakertomusten oikeusperusta on talousarvioasetuksessa, valtiovarainvaliokunta ei pidä mielekkäänä niiden liittämistä tilakertomukseen. Riittävä menettely lienee jatkossakin, että ministeriöiden vuosikertomukset jaetaan tiedoksi erikoisvaliokunnille ja käytetään taustatietona esimerkiksi käsiteltäessä hallituksen toimenpidekertomusta.

Valiokunta pitää myönteisenä, että ensimmäisenä vaiheena eduskunnan budjettivallan vahvistamisessa on uudistettu valvonta- ja tarkastusorganisaation rakennetta. Tämä vaatii kuitenkin jatkukseen toimenpiteitä, joilla edistetään valvonnan ja tarkastuksen tulosten hyödyntämistä ja parannetaan eduskunnalle annettavan raportoinnin tietosisältöä. Valtiovarainvaliokunta pitää tärkeänä, että keskeiset tahot kootaan pikaisesti yhteen esimerkiksi työryhmän muodossa tavoitteena ennen muuta valtionaloudellisten kertomusten tietosisällön koordinointi ja käsittelyn järjeittäminen jo ennen kuin eduskunta saa käsiteltäväkseen ensimmäisen Valtionalouden tarkastusviraston kertomuksen syksyllä 2002.

Tässä yhteydessä valtiovarainvaliokunta viittaa myös valtion keskushallinnon uudistamishankkeeseen. Valiokunta katsoo, että vuorovaikutus tämän hankkeen ja eduskunnan välillä on varmistettava.

Pakolaiskulujen kehitysyhteistyökelpoisuus

Eduskunta on useana vuonna valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä edellyttänyt, että hallitus noudattaa OECD:n hyväksymiä julkisen kehitysavun raportointiohjeita pakolaissavun sisällyttämisessä kehitysyhteistyömäärärahoihin valtion talousarviossa. Kehitysyhteistyön mää-

rärahoihin on vuosittain kirjattu sellaisia pakolaiskuluja, joiden tulkitaan olevan kehitysyhteistyökelpoisia. Ulkoasiainministeriön ja valtiovarainministeriön tulkinnat kehitysyhteistyökelpoisista pakolaiskuluista ovat poikenneet useiden vuosien ajan. Ministeriöillä on ollut käytössä eri laskentaperusteet. Valtion talousarvioesitykseen on kehitysyhteistyöbudjettia valmisteltaessa kuitenkin kirjattu valtiovarainministeriön esittämät luvut. Eri vastuuministeriöiden ilmoittamat maksatusluvut, jotka on edelleen raportoitu muun muassa eduskunnalle ja OECD/DAC:lle, ovat poikenneet merkittävästi budjetoiduista summista. Eduskunta on useaan otteeseen kiinnittänyt huomiota näihin systemaattisiin poikkeamiin, koska niillä on ollut vaikutuksensa muun muassa kehitysyhteistyömäärärahojen tavoitetasoihin ja kokonaismääriin.

Hallituksen kertomuksesta käy ilmi, että erillisen selvityksen pohjalta on vastuuministeriöiden kesken saavutettu yhteisymmärrys pakolaiskulojen kehitysyhteistyökelpoisista osuuksista sekä asiaan liittyvistä määritelmistä ja laskentaperusteista. Kertomuksesta käy myös ilmi, että OECD:n kehitysapukomitea on hyväksynyt yhteisymmärryksessä saavutetun tulkinnan. Valtiovarainvaliokunta pitää tärkeänä, että uusia määritelmiä ja laskentaperusteita sovelletaan jatkossa valtion talousarvioesitysten ja maksatustilastojen laadinnassa. Asiaa koskevat lausumat (HE 100/1997 vp, s. 136 ja HE 105/1998 vp, s. 139) voidaan valiokunnan mielestä poistaa toimenpidekertomuksesta.

Alueellinen kuljetustuki

Kuljetusten alueellisesta tukemisesta annetun lain mukaan kuljetustukea voidaan maksaa valtion varoista pienille ja keskisuurille yrityksille Suomessa suoritettavista tavarankuljetuksista, jotka alkavat valtioneuvoston päätöksellä määrättävien syrjäisten ja harvaan asuttujen Lapin, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun, Pohjois-Karjalan sekä Etelä-Savon kuntien alueilta. Lain voimaoloaika on viimeksi jatkettu yhdellä vuodelle kuluvan vuoden loppuun. Talousarvion käsittelyn yhteydessä eduskunta edellytti selvitet-

tävän, onko laki kuljetusten alueellisesta tukemisesta säädettävissä pysyvänä tai voidaanko kuljetustuki korvata muulla järjestelmällä.

Hallituksen kertomuksessa on todettu, että yritystukien yleisistä ehdoista annetun lain 4 §:n mukaan yritystukiohjelman on oltava määräaikainen. Tämän vuoksi lakia kuljetusten alueellisesta tukemisesta ei voida säätää pysyvänä. Saadun selvityksen mukaan vuonna 2002 talousarvion käsittelyn yhteydessä lain voimaoloaika ehdotetaan jatkettavaksi vuoden 2003 loppuun. Lain jatkamisesta on ilmoitettava EU:n komissiolle. Lain voimaantulosta säädetään asetuksella sen jälkeen, kun komissio on käsitellyt asian.

Toimenpidekertomuksesta käy myös ilmi, että suoraan kuljetuskustannuksiin alentavasti vaikuttavia järjestelmiä ei kuljetustuen lisäksi ole pystytty osoittamaan, joten kuljetustuen korvaaminen muulla järjestelmällä ei näytä mahdolliselta. Valiokunta toteaa, että kuljetustuella tasataan yritysten syrjäisestä sijainnista aiheutuvia suuria kuljetuskustannuksia ja saatetaan yritykset kilpailullisesti tasa-arvoisempaan asemaan. Kuljetustuki on etenkin Pohjois-Suomessa kannustanut yrityksiä etsimään markkinoita kauempaa. Näillä yrityksillä on ohuet tavaravirat ja huonot mahdollisuudet hyödyntää molemminsuuntaisia kuljetuksia. Syrjäisillä seuduilla ei aina ole myöskään samanlaista kuljetusyksikkövalikoimaa kuin väestökeskittymien alueella.

Kuluvan vuoden varsinaisessa talousarviossa kuljetustukeen myönnettiin 20 miljoonaa markkaa. Tasa voidaan pitää kansainvälisesti katsoen alhaisena. Valiokunta toteaa myös, että nykyinen kuljetustuki suosii maakuljetuksia. Merikuljetukset olisivat monessa tapauksessa kansantaloudellisesti edullisempi ja ympäristöystävällisempi kuljetusmuoto. Valiokunta katsoo, että kuljetustukijärjestelmää on kehitettävä edelleen, jolloin myös sen alueellista kattavuutta tulee tarkastella uudelleen.

Edellä todettuun perustuen valiokunta katsoo, että lausuma (HE 109/2000 vp ja HE 187/2000 vp, s. 269) on syytä pitää edelleen voimassa.

Puurakentamisen edistäminen

Neljä vuotta kestänyt Puun Aika -kampanja päättyi vuoden 2000 lopussa ja sen jatkoksi käynnistettiin Puu-Eurooppa-kampanja vuosille 2001—2005. Kampanjan tavoitteena on mekaanisen puunjalostuksen viennin edistäminen ja puunkäytön lisääminen Euroopassa.

Saadun selvityksen mukaan myös puualan osaamiskeskusverkoston sekä puualan teknologiaohjelmien jatkuvuus ja kehittäminen on turvattu ja niihin suunnatut taloudelliset resurssit ovat olleet riittäviä. Muun muassa Puun Aika -kampanjan ansiosta sahatavaran ja -jalosteiden kotimainen käyttö on noussut voimakkaasti ja alan vienti on kasvanut. Myös yleinen asenneilmapiiri puurakentamista kohtaan on muuttunut myönteiseksi.

Edellä todetun perusteella valiokunta katsoo, että asiaa koskeva valiokunnan lausuma (HE 40/1999 vp, s. 312) voidaan poistaa toimenpidekertomuksesta.

Eduskunnan lausumat

Valiokunta katsoo, että seuraavien eduskunnan lausumien johdosta suoritettujen, kertomuksessa selostettujen toimenpiteiden ovat riittäviä tai lausumat ovat muuten käyneet tarpeettomiksi

- *Saamen kielen huoltoa koskeva pohjoismainen yhteistyö*
HE 103/1996 vp (s. 145)
- *Puolustusvälineteollisuuden toimintaedellytykset*

HE 132/1996 vp (s. 173); eduskunta on hyväksynyt asiasta uuden lausuman 18.12.1998

- *Ajoneuvoveron kantaminen ja veronpalautus*
HE 133/1995 vp (s. 179)
- *Alkoholijuomaveron alennus*
HE 156/1995 vp (s. 179)
- *Ajoneuvovero*
HE 151/1996 vp (s. 181)
- *Ajoneuvojen rekisteröintijärjestelmän kehittäminen*
HE 197/1998 vp (s. 189)
- *Arpajaislain muutosvalmistelut*
HE 103/1996 vp (s. 206)
- *Valtionyhtiöiden yksityistäminen, periaatteet*
HE 3/1996 vp (s. 261)
- *Ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien palvelutarvesuunnitelma*
HE 3/1996 vp (s. 300)

Lausunto

Edellä esitetyn perusteella valtiovarainvaliokunta kunnioittaen esittää,

että perustuslakivaliokunta ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 20 päivänä kesäkuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Maria Kaisa Aula /kesk	Sakari Smeds /kd
vpj.	Kari Rajamäki /sd	Irja Tulonen /kok
jäs.	Olavi Ala-Nissilä /kesk	Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
	Pirjo-Riitta Antvuori /kok	Kari Uotila /vas
	Seppo Kääriäinen /kesk	Jukka Vihriälä /kesk
	Markku Laukkanen /kesk	vjäs. Ulla Anttila /vihr (osittain)
	Tuija Nurmi /kok	Ulla Juurola /sd (osittain)
	Mauri Pekkarinen /kesk	Kari Kantalainen /kok
	Ola Rosendahl /r	Juha Karpio /kok
	Matti Saarinen /sd (osittain)	Mikko Kuoppa /vas
	Anni Sinnemäki /vihr (osittain)	Pirkko Peltomo /sd (osittain).

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyissä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja
valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.